

SELETUSKIRI

maeluministri määruse „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 42 lõike 3 alusel ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186), artikli 13 lõigete 1 ja 2 alusel.

Määrusega kehtestatakse maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded (edaspidi *HPK*) ning kohustuslikud majandamisnõuded (edaspidi *KM*), mida peavad täitma Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261), artikli 83 lõikes 1 nimetatud toetuste taotlejad.

Tingimuslikkuse süsteem koosneb kahte tüüpi nõuetest: kohustuslikud majandamisnõuded ehk *KM* (inglisekeelne lühend *SMR*) ning maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ehk *HPK* (inglisekeelne lühend *GAEC*). Tingimuslikkuse süsteem on nõuete ja nende kontrollimise süsteem, millega seotakse ÜPP strateegiakava kõigi pindala- ja loomatoetuste taotlemine keskkonna, loomade heaolu, rahva-, looma- ja taimetervise nõuete ning põllumajandusmaa heas korras hoidmise nõuete täitmiseks. Tingimuslikkus ei ole eraldi toetusmeede, vaid põllumajandus-tegevusega ja põllumajandusmaaga seotud nõuete baastasemete kogum, mida tuleb toetuste saamiseks täita lisaks toetuste nõuetele. Sisuliselt on tegemist praegusel Euroopa Liidu (EL) eelarve-perioodil rakendatava nõuetele vastavuse süsteemi ambitsioonikama edasiarendusega. Tingimuslikkuse eesmärk on jätkuvalt toetada säästva põllumajanduse arengut, suurendades toetuse saajate teadlikkust nimetatud põhistandardite järgimise vajadusest. Uuel programmiperioodil kantakse tingimuslikkuse süsteemi *HPK* nõuetesse üle ka praeguse perioodi kliima- ja keskkonnatoetuse ehk rohestamise toetuse raames rakendatud püsirohuma säilitamise kohustus, samuti muutub tingimuslikkuse süsteemi osaks tootmisest kõrvale jäetud maa-alade ja elementide määratlemise nõue.

Määruse muutmise eelnõu on ette valmistanud ja seletuskirja on koostanud Maaeluministeriumi maakasutuspoliitika osakonna peaspetsialist Siim Suure (625 6118, siim.suure@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi eelnõule on teinud Maaeluministeriumi õigusosakonna nõunik Ketlyn Roze (625 6127, ketlyn.roze@agri.ee).

2. Eelnõue sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu §-s 1 sätestatakse määruse reguleerimisala

Lõike 1 kohaselt kehtestatakse määrusega maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded, mida peavad täitma Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261) artikli 83 lõikes 1 nimetatud toetuste taotlejad.

Lõikes 2 sätestatakse, et maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded on sätestatud §-des 2–8.

Lõikes 3 sätestatakse, et kohustuslikud majandamisnõuded on esitatud määruse lisas 1. Kohustuslikke majandamisnõudeid kohaldatakse põllumajandusliku tegevuse suhtes põllumajandusmaal ning elurikkust soodustava tegevuse suhtes toetusaluses erametsas.

Eelnõu §-s 2 sätestatakse süsinikuvaru säilitamise üldised kaitsemeetmed

Süsinikuvaru säilitamise üldise kaitsemeetmena käsitletakse püsirohumaat säilitamist. Selleks sätestatakse nõuded püsirohumaat suhtarvu säilitamise kohta, mis EL eelarveperioodil 2014-2020 olid reguleeritud kliima ja keskkonnatoetuse ehk nn rohestamise toetuse raames. Alates 1. jaanuarist 2023, kuulub püsirohumaat säilitamise kohustus tingimuslikkuse süsteemi maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis (edaspidi *HPK*) nõuete hulka. Püsirohumaat ja püsiarjamaat (edaspidi koos *püsirohumaat*) on maa, millel kasvavad looduslikud rohttaimed või erinevad rohumaakultuurid, kas looduslikul viisil või harimise teel, ning mis ei ole põllumajandusliku majapidamise külvikorraga hõlmatud viis aastat või kauem. Püsirohumaat säilitamist kontrollitakse igal aastal kindlaks tehtud püsirohumaat pindala alusel, Eesti on valinud riigi tasemel püsirohumaat säilitamise. Samuti on iga-aastaselt eeläidatud taotlusel näidatud taotlejale põllumassiivide registri andmed püsirohumaat pindala kohta, kus taotleja saab vajaduse korral teha muudatusi või kinnitada olemasolevat pindala, millel püsirohumaat säilitamise kohustust tuleb täita. Võrreldes eelmise EL eelarveperioodiga, ei ole uuel eelarveperioodil enam püsirohumaat säilitamise kohustuse nõudest vabastatud mahepõllumajandustootjad mahetunnustatud maa osas ning väikepõllumajandustootjate kavaga liitunud taotlejad.

Kehtestatud nõue vastab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 lisa III GAEC 1 standardile.

Lõikes 1 sätestatakse, et püsirohumaat pindala suhtarv Eestis põllumajandustootjate deklareeritud kogu põllumajandusmaa pindalasse vastavalt komisjoni delegeeritud määruse 2022/126 artikli 48 lõikes 1, ei väheneks rohkem kui 5% võrreldes 2018. aastal kindlaks määratud võrdlussuhtarvuga. Püsirohumaat suhtarv arvutatakse igal aastal uuesti taotlejate deklareeritud pindalade alusel. Seega võrreldakse igal aastal riigi tasemel püsirohumaat suhtarvu (püsirohumaat ja põllumajandusmaa suhe) 2018. aasta võrdlussuhtarvuga (2018. aasta püsirohumaat ja põllumajandusmaa suhe).

Lõikes 2 sätestatakse toetuse taotlejale kohustus säilitada püsirohumaat pindala ulatuses, mis on võrdne Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artikli 65 lõikes 2 nimetatud pindalapõhiste otsetoetuste ja maaelu arengu toetuste ühise taotluse (edaspidi *ühine taotlus*) esitamise aastale eelnenud kalendriaastal esitatud ühise taotluse alusel kindlaks määratud püsirohumaat pindalaga. See tähendab, et taotleja säilitab vähemalt olemasoleva(te) püsirohumaat(de) pindala, võrreldes eelmise kalendriaastaga. Püsirohumaat pinda on lubatud ka suurendada.

Lõikes 3 sätestatakse püsirohumaat üleandmine teisele põllumajandustootjale. Perioodil 2023-2027 rakendatakse jätkuvalt püsirohumaate üleandmisel nõuet nii, et kui püsirohumaat antakse üle teisele põllumajandustootjale, läheb vastuvõtjale üle ka püsirohumaat säilitamise kohustus. Eriti oluline on antud asjaolu püsirohumaat tagasirajamise kohustuse raames. Juhul, kui püsirohumaat on üles haritud ning peale seda antud rendile või müüdüd teisele tootjale, antakse ka püsirohumaat tagasirajamise kohustus üle sellele tootjale, kes rentis või ostis nimetatud maa (nn vastuvõtja).

Lõikes 4 sätestatakse, et kui riigi tasemel ületatakse püsirohumaat vähenemise lubatud 5% piirmäära, siis teavitab Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet (edaspidi *PRIA*) neid põllumajandustootjaid, kelle kasutuses on maa, millel olnud püsirohumaat kasutusotstarvet on muudetud viimase 24 kuu jooksul ning kes peavad püsirohumaat tagasi rajama.

Püsirohuma osakaal riigis tervikuna ei tohi perioodil 2023-2027 väheneda üle 5% võrreldes 2018 a kindlaks määratud võrdlussuhtarvuga. Püsirohuma suhtarv arvutatakse igal aastal uuesti kontrollide käigus kindlaks tehtud püsirohuma ja kogu põllumajandusmaa pindalade alusel.

Kui liikmesriigi tasemel on kindlaks tehtud, et püsirohuma suhtarv on vähenenud rohkem kui 5% võrreldes võrdlussuhtarvuga, rakendatakse püsirohuma suhtarvu säilitamiseks nii vajalikke abinõusid, millega nähakse ette muuta alad tagasi püsirohuma all olevateks, kui ka eeskirju, millega hoida ära püsirohuma uusi muutmisi.

PRIA teeb kindlaks taotlejad, kelle kasutuses on püsirohuma, mille maakasutust on muudetud ja kes peavad püsirohuma tagasi rajama. Lisaks tagasirajamise kohustusele kehtib nõue, millega keelatakse kõikidel põllumajandustootjatel olemasoleva püsirohuma kasutusotstarbe muutmine. Kasutusotstarbe muutmine tähendab püsirohuma muutmist teiseks maakasutustüübiga põllumajandusmaaks, aga ka mittepõllumajandusmaaks. Teisisõnu saab kasutusotstarbe muutmine toimuda eelkõige seeläbi, kui püsirohuma üleskündmise või muu mullaharimisviisi ja muude kultuuride, kui rohumakultuuride, külvi või istutuse tõttu muutub ka maakasutustüüp – püsirohumaast saab põllumaa või püsirohumade all olev maa. Kasutusotstarbe muutmine mittepõllumajandusmaaks saab aga toimuda näiteks püsirohuma võsastumise või metsastumise tõttu, või kui sinna rajatakse ehitised (näiteks raudtee, maanteed jne), mille tõttu arvatakse nimetatud maa toetusõigusliku põllumajandusmaa hulgast välja.

Üldjuhul saab püsirohumaade säilitamise kohta vajalik info selgeks detsembri keskpaiku ja selleks ajaks on PRIA lõpetanud kontrollid, sh nii haldus- kui ka kohapealsed kontrollid, pinnaseire, ning teinud ka mitmete toetuste andmise otsused. Sel juhul on PRIA-l võimalik kindlaks teha ka eelnimetatud püsirohuma suhtarvu vähenemise juhud ning sellest taotlejaid vastavalt ja esimesel võimalusel teavitada, et taotlejatele jääks piisavalt aega arvestada järgmise taotlusaasta tegevuste planeerimisega. Kuna püsirohuma säilimist jälgitakse igal aastal, võrreldes iga-aastast suhtarvu 2018. aastal kehtestatud võrdlussuhtarvuga, ilmneb iga aasta lõpuks ka asjaolu, kas Eesti on säilitanud olukorra, kus aastane suhtarv ei ole võrdlusarvu suhtes vähenenud üle 5%, või mitte, ning sellest lähtudes vaadatakse üle nii kehtivad kohustused kui abinõud. Lisateave püsirohumaade säilitamise kohta, mida PRIA uuendab vastavalt olukorrale ja vajadusele, sh arvestades käskkirjade väljaandmist, on leitav ka PRIA veebilehelt registreeritud rubriigist.

Tootjad, kellel on tagasirajamisele kuuluva (TAR) märkega alad, peavad rohumaa etteantud ulatuses tagasi rajama ning säilitama nimetatud maa kasutusotstarvet vähemalt rohumaa vanuse kuuenda aastani, hoides maa rohumakultuuride seguga kaetuna, ning ei tohi seda maad üles harida. Siiski on lubatud ka tagasirajatava püsirohuma uuendamine heinaseemnete segu külvamise teel, mis ei katkesta rohumaa vanuse arvestamist ega muuda ka seeläbi maakasutusotstarvet. See tähendab, et püsirohuma uuendamine on lubatud nii pealtparanduse teel, mille puhul uut rohukamarat üles ei künta, kui ka uuskülvi teel, mille puhul vana rohukamar küntakse sisse või põld randaalitakse ja samale põllule külvatakse uuesti rohumakultuuride segu.

Püsirohumaad on lubatud asendada. Asendamine on lubatud lühiajalise rohumaa, mis taotlemise aastal muutub püsirohumaaks vastavalt püsirohuma vanuse arvestamisele. Ülesharitava püsirohuma asemele rajatav sellega võrdse pindala ulatuses püsirohuma saab olla ainult maa, mis muutub vanusega püsirohumaaks ehk täpselt 6 aasta vanune. Püsirohumaad on lubatud üles künda või selle kasutusotstarvet muuta ainult juhtudel, kui taotlejal on võimalik taotluse esitamise aastal asendada vähemalt sama pindala ulatuses rohumaa, näiteks vastava vanusega senise lühiajalise rohumaa.

Lõikes 5 sätestatakse, milliseks tähtjaks peab taotleja püsirohumaatagasi rajama. Põllumajandustootjaid teavitatakse üldjuhul detsembris, millal määruse (EL) nr 2021/215 lisas III nimetatud suhtarv vähenes rohkem kui 5%, individuaalsetest tagasirajamise kohustusest ja eeskirjadest, et ära hoida edasist püsirohumaade kasutuse muutmist. Püsirohumaatagasi peab olema rajatud püsirohumaatagasirajamise kohustuse määramise aastale järgneva aasta 15. juuniks. Taotleja võib püsirohumaatagasirajamise kohustuse täitmiseks rajada uue rohumaatagasi või võtta kasutusele sööti jäetud maa (v.a mittetootliku alana märgitud sööti jäetud maa) või määrata püsirohumaaks ühe- kuni viieaastase lühiajalise rohumaatagasi või lühiajalise rohumaatagasi, mis taotlemise aastal muutub püsirohumaaks vastavalt püsirohumaatagasi vanuse arvestamisele ning on kantud ka põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse. Ka ei pea püsirohumaatagasi rajama tagasi täpselt samale kohale, kus see oli enne selle ülesharimist. Oluline on jälgida, et tootja rajab PRIA poolt määratud kohustuse ulatuses püsirohumaatagasi pindala tagasi. Taastatav püsirohumaatagasi peab olema tagasi rajatud hiljemalt hiljemalt 15. juuniks ning rohumaakultuuride segu peab olema selleks hetkeks külvatud alale, mis planeeritakse jätta tagasirajatud püsirohumaatagasi. Ka on nõutav, et taotleja märgib taotlusel tagasirajatud püsirohumaatagasi tagasirajamise esimesest aastast alates maakasutuse tähisega „TAR“ (tagasirajatud püsirohumaatagasi). TAR-märkega püsirohumaatagasi peab säilitama vähemalt püsirohumaatagasi vanuse kuuenda aastani muutumatuna.

Tagasirajatud püsirohumaatagasi ei saa märkida mittetootliku alana määratud kesa, k.a sööti jäetud maad. TAR-märke on eelkõige vajalik selleks, et PRIA-l oleks võimalik igal aastal jälgida tagasirajatud püsirohumaatagasi pindalaga seotud muutusi. Tagasirajatud püsirohumaatagasi võib märkida ka sellise maa, kus rohumaakultuuride segu on kasvanud aastatel 2018–2022 ning mis 2023. aastal muutub vanuse tõttu püsirohumaatagasi. Püsirohumaatagasi käsitletakse kõiki põlde, kus kasvavad looduslikud rohttaimed või erinevad rohumaakultuurid järjest vähemalt viis aastat. Sel juhul saab sellisest maast kuuendal aastal püsirohumaatagasi, mille maakasutuse tüübiks on taotlusel põldude loetelus püsirohumaatagasi „PR“. Kui taotleja on eelnevat viis aastat põldu kasutanud lühiajalise rohumaatagasi, mille maakasutuse tüüp on põllumaa (P), siis alates kuuendast aastast märgitakse see põld püsirohumaatagasi (PR). TAR-märkega põldude puhul käsitletakse kõiki selliseid põlde alates tagasirajamise või kasutuse muutmise esimesest päevast püsirohumaatagasi. Samuti kehtivad TAR-märkega põldudele samad hooldamisnõuded nagu tavalisele PR-märkega püsirohumaatagasi.

Tagasi rajatavat püsirohumaatagasi võib samuti uuendada, kui sellega ei muudeta püsirohumaatagasi kasutusotstarvet. See tähendab, et lubatud ei ole olukord, kui püsirohumaatagasi haritakse üles ning külvatakse peale teine põhikultuur, näiteks teravili, kartul või ka mistahes püsikultuur, mis katkestab automaatselt püsirohumaatagasi vanuse arvestuse ning mille käigus muutub maakasutus püsirohumaatagasi põllumaaks või püsikultuuride all olevaks maaks maakasutustähisega „P“, „M“ või „PK“. Kui aga püsirohumaatagasi uuendatakse rohumaakultuuride seguga olenemata sellest, kas seda tegevust viiakse läbi pealtparanduse teel või küntakse maa üles ja külvatakse uus rohumaakultuuride segu, jääb selline maa endiselt püsirohumaatagasi ning eelnimetatud tegevuse kaudu ei muutu püsirohumaatagasi kasutusotstarvet.

Sekkumise „Mulla- ja veekaitsetoetus“ puhul, mis on seotud pikaajaliste kohustustega, rakendatakse rohumaatagasi vanuse arvestuse puhul nn külmutamist ehk rohumaatagasi vanuse arvutamise peatumist kohustuseperioodi vältel. Siiski, kui ka nimetatud taotlusalune maa märgitakse TAR-iks, katkestab see külmutamise ning püsirohumaatagasi vanust arvestatakse edasi sealt, kus külmutamine lõppes, ehk rohumaatagasi vanuse arvutamise peatumise hetkest.

Püsirohumaatagasi tagasirajamise kohustuse mittetäitmisel ja püsirohumaatagasi ülesharimisel rakenduvad vastavad vähendused. 2022. aastal saadud TAR kohustus kandub üle 2023. aastasse ja mitte tagasirajamisel vähendatakse toetust vastavalt rohestamise toetuse vähendustele.

Lõikes 6 sätestatakse, et püsirohumaatagasi rohukamara uuendamist ei loeta kasutusotstarbe muutmiseks ja see ei katkesta püsirohumaatagasi vanuse arvestamisel aastate järgnevust. Püsirohumaatagasi uuendamine on lubatud rohumaakultuuride segu külvamise teel, mis ei katkesta rohumaatagasi vanuse

arvestamist ega muuda ka seeläbi maakasutusotstarvet. Teisisõnu on püsirohuma uundamine lubatud nii pealtparanduse teel, mille puhul uut rohukamarat üles ei künata, kui ka uuskülvi teel, mille puhul vana rohukamar künatakse sisse või põld randaalatakse ja samale põllule külvatakse uuesti rohumaakultuuride segu.

Tagasi rajatava püsirohuma u puhul ei katkesta rohuma u vanuse lugemist maa märkimine sööti jäetud maaks (va tootmisest kõrvale jäetud alaks ja ökoalaks märgitud kesa). Muude kultuuride (rohumaakultuuride monokultuur, teraviljad (s.h. allakülviga), köögiviljad, püsirohumad) kasvatamine või maa mustkesas hoidmine katkestab rohuma u vanuse lugemise või püsirohuma u. Rohumaakultuuride segud, mis ei katkesta rohuma u hulka arvestatavate aastate järgnevust, võivad olla näiteks:- kõrreliste segu (vähemalt 80% kõrrelisi);

- muu heintaimede segu;
- liblikõieliste ja kõrreliste segu (30-80% liblikõielisi);
- liblikõieliste ja muude põllumajanduskultuuride segu (30-80% liblikõielisi);
- muud liblikõielised (vähemalt 80% liblikõielisi, kuni 20% heintaimi);
- valge ristik „Jõgeva 4“ segus aasnurmikaga (mõlemat 50%);
- punane ristik (ristikut 50-80%, teisi heintaimi 20-50%);
- roosa ristik (ristikut 50-80%, teisi heintaimi 20-50%);
- valge ristik (ristikut 50-80%, teisi heintaimi 20-50%);
- harilik lutsern (lutserni 50-80%, teisi heintaimi 20-50%);
- valge mesikas (mesikat 50-80%, teisi heintaimi 20-50%);
- kollane mesikas (mesikat 50-80%, teisi heintaimi 20-50%);
- harilik nõiahammas (nõiahammast 50-80%, teisi heintaimi 20-50%);
- harilik esparsetti (esparsetti 50-80%, teisi heintaimi 20-50%);
- lämmastikku (N) siduvate liblikõieliste heintaimede segu (N siduvaid heintaimi - esparsetti, ristik, lutsern, mesikas või nõiahammas segus üle 50%, teisi liblikõielisi heintaimi alla 50%);
- N siduvate liblikõieliste heintaimede ja kõrreliste segu (N siduvaid heintaimi -esparsetti, ristik, lutsern, mesikas või nõiahammas segus üle 50%, kõrrelisi heintaimi alla 50%);
- N siduvate liblikõieliste heintaimede ja muude põllumajanduskultuuride segu (N siduvaid heintaimi - esparsetti, ristik, lutsern, mesikas või nõiahammas segus üle 50%, muid põllumajanduskultuure alla 50%);
- valge ristik „Jõgeva 4“ segus muude põllumajanduskultuuridega (ristik „Jõgeva 4“ üle 50%, muid põllumajanduskultuure alla 50%);
- N siduvate liblikõieliste heintaimede ja muude N siduvate põllumajanduskultuuride segu (N siduvaid kultuure - esparsetti, ristik, lutsern, mesikas, nõiahammas, aed hernes, põldhernes, põldhiirehernes, suvivikk, põlduba, aeduba või sojauba segus üle 50% ja heintaimed on segus valdavad).

Kui säilitamisele kuuluva püsirohuma u asemele külvatakse mõni muu põhikultuur, mis jääb kahe rohumaakultuuri kasvatamise vahele või rajatakse mustkesa, ei käsitleta seda maad enam püsirohumaana.

Kui mitmest liigist koosneva lühiajalise rohuma u uundamine toimub samuti mitmest liigist koosneva rohumaakultuuride seguga, ei katkesta see rohuma u vanuse lugemist püsirohumaaks muutumise osas ja selline rohuma u loetakse alates kuuendast aastast püsirohumaaks. Rohuma u vanuse arvestamine peatub, kui kesas või lämmastikku siduvate kultuuride seguna hoitav põllumaa määratakse tootmisest kõrvale jäetud alana või lühiajalisele rohumaale taotletakse MULD või VESI rohuma u toetust.

Lõikes 7 sätestatakse, et riigi tasemel püsirohuma u säilitamise kohustuse üle peab arvestust PRIA komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2022/126 artikli 48 kohaselt. Juhul, kui selgub, et püsirohuma u suhtarv on riigi tasemel võrdlusarvuga võrreldes vähenenud üle nelja protsendi, avalikustab PRIA sellekohase teabe oma veebilehel.

See on vajalik, et tagada suhtarvu säilimine riigi tasandil ja kaitsta põllumajandustootjaid täiendavate sanktsioonide eest. Selleks kehtestatakse nn *varajase hoiatamise süsteem*, mille abil on PRIA-l võimalik eelnevalt, so suhtarvu vähemalt üle 4%-lise vähenemise korral hoiatada sellest põllumajandustootjaid ja teavitada neid kohustusest mitte muuta püsirohumaade kasutusotsarvet. Varajase hoiatamise süsteemi abil on võimalik riskivabamalt hoida ja säilitada riigi tasemel kehtestatud püsirohumaade suhtarvu. Sellise paindliku süsteemi sisse viimine aitab ka taotlejatel ettevõtte majandamisel arvestada juba ette võimalike piirangutega nt. talivilja kasvatamisega seotud asjaolud jne.

Eelnõu §-s 3 sätestatakse mulla ja süsinikuvarude kaitse nõuded

Eelnõu §-s 3 sätestatakse mulla ja süsinikuvarude kaitse nõuded maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise viie standardi alt, milleks on märg- ja turbaalade kaitse, orgaanilise aine taseme sisalduse säilitamine, kohaspetsiifilistele tingimustele vastav maakasutus erosiooni piiramiseks, minimaalne taimkate ja külvikord. Analoogsed nõuded on kehtinud ka seni (v.a. märg- ja turbaalade kaitse) nõuetele vastavuse süsteemis. Märg- ja turbaalade kaitse nõude põhieesmärk on süsinikurikaste muldade kaitse. Märg- ja turbaalad on olulised süsiniku neeldajad ning mulla orgaanilise süsiniku taseme säilitamise seisukohalt väga tähtsad alad. Märg- ja turbaalad on ka bioloogilise mitmekesisuse seisukohast väga väärtuslikud ökosüsteemid, kuna need aitavad kaasa elupaikade, eelkõige lindude kaitsele. Seega on selliste alade kaitse kliimamuutuste kontekstis väga oluline. Märg- ja turbaalade kaitse nõue rakendub alates 1. jaanuarist 2024. Nõue rakendub aasta hiljem kuna rakendamiseks on vaja läbi viia märg- ja turbaalade inventeerimine. Nõude rakendamiseks viiakse 2022. ja 2023. aastal läbi turvasmuldade inventeerimine. Kui inventeerimine on tehtud, saab uuendada mullastikukaarti ja määratleda märg- ja turbaalad. Praegune kaart on loodud 40 aastat tagasi ning osaliselt on kaardil olevad turvasmullad mineraliseerunud.

Lõikes 1 sätestatakse, et turvasmullaga põllumajandusmaal on kündmine ja freesimine keelatud. Kui taotleja on võtnud „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027“ (edaspidi *strateegiakava*) alusel antava mullakaitse toetuse kohase kohustuse turvasmuldade kohta, siis võib seda rohumaad kohustuseperioodi jooksul üks kord freesida.

Lõikes 2 sätestatakse, et keelatud on kuivendada kuivendamata märgalasid ja turvasmullaga põllumajandusmaad. Kuivendatud märgalade ja turvasmullaga põllumajandustegevuseks kasutataval põllumajandusmaal on drenaazissüsteeme lubatud rekonstrueerida üksnes siis, kui kasutatakse lahendusi, mis ei suurenda kasvuhoonegaaside heitkoguseid, ja kui see on vajalik mineraalmullas paikneva kuivendussüsteemi toimimiseks (nt. ei tõsteta kuivendusefektiivsust läbi rohkemate kuivendustorude lisamise).

Märgalaks loetakse antud nõude raames kaitstavatel aladel asuvad pärndniidu märjad elupaiga tüübid (rannaniidud, lamminiidud, soostunud niidud, sinihelmikakooslused ja kõrgrohustud), mis asuvad põllumajandusmaal. Turvasmullaga põllumajandusmaaks aga loetakse selle nõude puhul vähemalt 90 % ulatuses turvasmullaga põld.

Kehtestatud nõue vastab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse 2021/2115 lisa III GAEC 2 standardile.

Lõikes 3 sätestatakse nõue, mis keelab põllumajandusmaal kulu, heina ja põhu põletamise. Tegemist on juba palju aastaid kehtinud nõudega. Nõude peamiseks eesmärgiks on mullas orgaanilise aine sisalduse taseme ja toitainete säilitamine. Kokku kogutud põhku ja heina on võimalik kasutada bioenergia tootmiseks, loomasöödaks, allapanuna, ära müüa, anda jahimeestele ulukite toitmiseks vms. Riknenud põhku, heina või silo saab eelnevalt hekseldada ja segada sõnniku hulka või komposteerida. Nõude kontrollimisel on põletamise indikaatoriks

selgete põlemistunnustega taimeosad. Põllumajandus- ja Toiduameti ettekirjutuse alusel ohtliku taimekahjustaja tõrjeabinõu rakendamise eesmärgil on põletamine lubatud. Lisaks võib Keskkonnaamet anda nõusolek kulu ja heina põletamiseks kaitstaval loodusobjektidel kaitse-eesmärgi saavutamiseks. Põletamine on vajalik keerulisemates kohtades, kuhu tehnikaga ligipääs on raskendatud, kuid linnustikule on vajalik tagada maksimaalne avatus (rannaroostikud – linnustikule avatud veepiiri tagamine läbi põletuse).

Kehtestatud nõue vastab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 lisa III GAEC 3 standardile.

Lõikes 4 sätestatakse nõue erosiooni piiramiseks üle 10% kaldega aladel. Nõude kohaselt tuleb üle 10% kaldega aladel erosiooni takistamiseks põllumajandusmaa harimisel kasutada sobivaid agrotehnilisi võtteid. Sobivateks agrotehnilisteks võteteks on mulla harimine risti kallakuga, püsirohumaat rajamine, heintaimede kasvatamine, minimeeritud mullaharimine, kaitseribade rajamine küngaste nõlvadele või veekogude kallastele. Nii püsi- kui lühiajaline rohumaat pakuvad vee-erosiooni vastu märkimisväärset kaitset. Nõlvaga risti harimine ei lase veel hooga nõlvast alla voolata kogu ulatuses ning avaldab erosiooni takistavat mõju. Üle 10% kaldega alade määramiseks kasutab PRIA Maa-ameti poolt koostatud üle 10% kaldega alade kaart. Kaart on leitav: [https://kls.pria.ee/kaart/abiinfo/kihtide/all/nimega/„Maapinna kalded üle 10%“](https://kls.pria.ee/kaart/abiinfo/kihtide/all/nimega/„Maapinna%20kalded%20üle%2010%“). Erosiooni piiramise nõue kohaldub Eestis umbkaudselt 176 300 ha-le põllumajandusmaale.

Kehtestatud nõue vastab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 lisa III GAEC 5 standardile.

Lõikes 5 sätestatakse minimaalse talvise taimkatte nõue. Põllumaast ja püskikultuuride alusest maast, mida Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2115 artiklis 12 nimetatud toetuse saajal on õigus kasutada, peab vähemalt 50% olema talvise taimkatte all. Juhul, kui põllumajandusliku majapidamise põllumaast ja püskikultuuridealusest maast vähemalt 50 protsendil kasvatatakse köögivilja, puuvilja, marjakultuuri, lilli, maitse- ja ravimtaimi ning istikuid, peab põllumajandusliku majapidamise põllumaast ja püskikultuuridealusest maast vähemalt 30 protsenti olema talvise taimkatte all. Talviseks taimkatteks loetakse 1. novembrist kuni 31. märtsini põllumaal ja püskikultuuridealusel maal olevad põllumajanduskultuurid, sealhulgas vahekultuurid, kõrretüü ja taimejäänused.

Võrreldes eelmisel EL eelarveperioodil kehtinud nõudega, ei ole nõue enam 7 valla põhine, vaid rakendub üle kogu Eesti. Tõusnud on ka protsendimäär, mis varasema 30% pealt on tõusnud 50% peale, välja arvatud juhul kui põllumaast vähemalt 50 protsendil kasvatatakse köögivilja, puuvilja, marjakultuuri, lilli, maitse- ja ravimtaimi, ning istikuid. Nõue kohaldub põllumaale ja püskikultuuride alusele maale, mis tähendab, et talvise taimkatte nõuet ei ole võimalik täita püsirohumaaga.

Nõude kohapeal kontrollimisel lähtutakse põlluraamatusse tehtud sissekannetest ja reaalsest olukorrast põllul, mida tuvastatakse visuaalselt. Talvise taimkatte arvestusse lähevad taotlusel näidatud mitmeaastased põllukultuurid (näiteks rohumaakultuurid), püskikultuurid, külvatud taliviljad ja kõrretüü. Taimejäänusteks loetakse antud nõude raames teraviljakõrre heksel (põhk pole põllult koristatud), köögiviljade taimejäänused, koristamata põllukultuurid jne, kus pole taotluse aastale järgnevale aastale kuni 31. märtsini mullaharimist tehtud (äestamine, randaalimine, freesimine, künd).

Põllumajandusuringute Keskuse uuringute alusel on talvise taimkatte osakaal pindalatoetust taotletud põllumaast keskmiselt 45%, kuid see ei tähenda, et nõue on individuaalsel tasemel juba täidetud. Erandi mõju köögivilja, puuvilja, marjakultuuri, lille, maitse- ja ravimtaimede, ning istikute kasvatamisel jälgitakse ja vajaduse korral tehakse muudatusi tagamaks, et erandit kohaldatakse jätkuvalt ainult eelpool väljatoodu kasvatamisel.

Kehtestatud nõue vastab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 lisa III GAEC 6 standardile.

Lõikes 6 sätestatakse nõue lihtsustatud külvikorrale, see tähendab, põllumajandusliku majapidamise põllumaal, ei tohi samal põllul sama põhikultuuri kasvatada üle kolme aasta (välja arvatud mitmeaastased põllukultuurid, rohumaakultuurid, looduslikud rohttaimed ja kesa).

Lisaks kolme-aastasele viljavahelduse nõudele tuleb 50% majapidamise põllumaal vahetada põhikultuuri igal aastal. Selleks, et soodustada vahekultuuride kasvatamist, mis Eesti kliimas ei ole levinud, tehakse erand viljavahelduse nõudesse, mis kehtib igal aastal 50% põllumaale, et vahekultuur katkestab põhikultuuride järgnevuse. Vahekultuuri on lubatud kasvatada maksimaalselt kahel korral, et tagada põhikultuuri vaheldumine vähemalt 3 aasta möödudes.

Külvikorra nõude eesmärk on aidata säilitada ja suurendada mullaviljakust, parandada fütosanitaarset seisundit (hoida kontrolli all umbrohtumist, taimehaigusi ja -kahjureid) ning vähendada toiteelementide mullast välja leostumist. Mitmed mullatervise probleemid on viljavahelduse ja teiste õigete agrotehniliste võtetega kõrvaldatavad. Seejuures võimaldab viljavahelduse järgimine säilitada ja suurendada saagitaset ning vähendada vajadust taimekaitsevahendite ning põhjendatud kultuuride vaheldumise korral konkreetset kasvukohal ka väetiste kasutamise järele. Samas põhikultuuriks loetakse antud nõude raames suvinisu ja suvinisu, erinevaks põhikultuuriks loetakse nt. oder ja kaer, kartul ja rukis. Talivilja ja suvivilja käsitatakse eri põllumajanduskultuuridena, kuigi need kuuluvad samasse perekonda, ehk et suvinisu ja talinisu loetakse antud nõude raames erinevaks põhikultuuriks.

Lõike 7 kohaselt määratletakse põhikultuur. Põhikultuuride määratlemine võimaldab eristada peamiselt saagi saamiseks kasvatatavaid põllumajanduskultuure nendest taimedest, mida kasvatatakse põllumajanduskultuuri vaheldusena. Lisaks määratletakse samas lõikes ka vahekultuur. Sügisel külvatud talikultuur, mis külvatakse eesmärgiga saada järgneval aastal saaki (näiteks rukis) on põhikultuur. Kui sügisel külvatud rukis kevadel enne 15. juunit mulda küntakse ja külvatakse samale maale mõni muu põllumajanduskultuur, siis on tegemist vahekultuuriga. Kui maad hoitakse põhikultuuri kasvuperioodi jooksul söötis või mustkesas, katkeb põllumajanduskultuuri järgnevus.

Lõikes 8 sätestatakse erisus lõikes 6 sätestatud lihtsustatud külvikorra nõudele, mille kohaselt on nõude täitmisest vabastatud põllumajandustootjad, kelle ettevõtte on mahepõllumajandusseaduse alusel tunnustatud või põllumajanduslikud majapidamised, kus põllumaa suurus on kuni 10 hektarit vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 III lisa joonealuse märkuse 4 punktile c.

Kehtestatud nõue vastab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 lisa III GAEC 7 standardile.

Eelnõu §-s 4 sätestatakse veekaitse nõuded

Eelnõu §-s 4 sätestatud veekaitse valdkonna nõuded on maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuetena kehtinud ka seni ning üldprintsip tuleneb veeseadusest.

Lõikes 1 sätestatakse taotleja kohustus jätta vooluveekogu ääres asuva põllu ja vooluveekogu vahele puhverriba, kus on keelatud kasutada väetist ja taimekaitsevahendeid. Puhverriba laius arvestatakse veeseaduse § 118 lõigetes 3 ja 4 sätestatud lähtejoonest. Puhverriba laius tavalisest veepiirist mõõdetuna on vähemalt:

1) üks meeter – alla 10-ruutkilomeetrise valgala peakraavi või maaparandussüsteemi avatud eesvooluna kasutatava kraavi puhul, välja arvatud punktis 2 sätestatud juhul ;

- 2) kolm meetrit – alla 10-ruutkilomeetrise valgalaga peakraavi või maaparandussüsteemi avatud eesvooluna kasutatava kraavi puhul, kui see asub vähemalt 10-protsendilise maapinna kaldega alal;
- 3) 10 meetrit – jõe, oja ja kanali puhul;
- 4) 10 meetrit – üle 10-ruutkilomeetrise valgalaga peakraavi ja maaparandussüsteemi avatud eesvooluna kasutatava vooluveekogu puhul.

Vooluveekogude äärde puhverribade rajamise nõue maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõudena on kehtinud alates 1. jaanuarist 2012. a. Eestis on veekaitsevöönd reguleeritud läbi veeseaduse ja minimaalseks veekaitsevööndi laiuseks on vooluveekogudel siseriiklikult kehtestatud 1 m või 10 m. Alates 2023. aastast kehtestatakse minimaalseks puhverriba laiuseks 10 m, 1 m ja erandina 3 m. Puhverriba nõudele (mitte kasutada puhverribadel väetisi ja taimekaitsevahendeid) lisandub riigisisese meetmena ka keeld veekaitsevööndis 1 meetri ulatuses maad harida, puu- ja põõsaste raie keeld, harimise keeld, väetise ja reoveesette kasutamise keeld, sõnnikuhoidla ja auna paigaldamise keeld, keemilise taimekaitsevahendi kasutamise keeld, pinnase kahjustamise keeld ning lisaks puhverribade rajamise nõude raames taimekaitsevahendi ja väetise kasutamise keeld täiendava 2 meetri ulatuses, juhul kui puhverriba asub vähemalt 10-protsendilise maapinna kaldega alal (kolme meetrine puhverriba nõue). Jõe, oja, kanali ning üle 10-ruutkilomeetrise valgalaga peakraavi ja maaparandussüsteemi avatud eesvooluna kasutatava vooluveekogu puhul on veekaitsevööndi laiuseks 10 meetrit. Seega on Eestis veekaitsevöönd lisaks nimetatud piirangutele erinevalt puhverribast alati rohumaa või puude ja põõsastega kaetud. Vooluveekogude ääres puhverribade rajamise ja säilitamise peamiseks eesmärgiks on takistada väetiste ja taimekaitsevahendite võimalikku kandumist veekogudesse. Tavaliselt koosneb puhverriba püsivast looduslikust taimestikust, põõsastest või puudest. Tihe taimestik ja nende juured takistavad füüsiliselt saasteainete veekogusse kandumist ning looduslike veekogude äärsed puhverribad üldiselt ei vaja eraldi hooldamist. Soovitav on siiski arvestada, et liialt tihedast rohurindeta võsastikust kipub vesi ja väetisained läbi voolama ja soodustada tuleks rohurinde tekkimist. Puhverribade rajamisel tuleb arvestada maaparandusseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatuga, et tagada maaparandussüsteemi nõuetekohane toimimine. Näiteks ainult puittaimestikust koosnevad puhverribad drenaažisüsteemide maa-alal pole lubatud, kuna puujuured ummistavad dreene ja kollektoreid. Puhverribad aitavad, lisaks veekaitsele reostuse eest, säilitada ka veekogu ja maismaa vahelist looduslikku tasakaalu.

Lõikes 1 punktis 2 sätestatud alla 10-ruutkilomeetrise valgalaga peakraavil ja maaparandussüsteemi avatud eesvooluna kasutataval kraavil, kui see asub vähemalt 10-protsendilise maapinna kaldega alal, seal on puhverriba laiuseks 3 meetrit. Üle 10% kaldega aladel, kus maapind on järsema kaldega, toimub väetiste ja taimekaitsevahendite ärakanne peamiselt pindmise äravoolu teel. 3 meetri puhverriba kohustus kehtib põllu ulatuses.

10% kaldega alade kaart (kaart leitav: <https://kls.pria.ee/kaart/> abiinfo kihtide all nimega „Maapinna kalded > 10%“). Tegemist on eraldi seisva abiinfo kihiga, mida taotleja saab toetuste taotlemisel kasutada. Antud kihi alusel näeb taotleja, kas tema peakraav või kraav asub vähemalt vähemalt 10- protsendilise maapinna kaldega alal. Toetuse taotlejal on varasemalt juba teada, et alla 10 km² valgala puhul on puhverriba laiuseks üks meeter, nüüd tuleb kõrvutada seda 10% kaldega alade kaardiga ning juhul kui peakraav või kraav asub vähemalt 10- protsendilise maapinna kaldega alal, tuleb taotlejal ühe meetri asemel laiendada puhverriba kolme meetrini.

Puhverribadel on positiivne mõju looduslikule elurikkusele ja maastiku mitmekesisusele, võimaldades kasvukohti veekoguäärsetele taimeliikidele ning luues pesitsuspaiku lindudele, loomadele ja kimalastele. Veekogude äärsed puhverribad takistavad mulla ärakannet veekogudesse ja kaitsevad põlde üleujutuse puhul. Sisuliselt on tegemist ühe osaga Veeseaduse §-s 119 sätestatud keelatud tegevustest veekogude äärses veekaitsevööndis. Käesolevas määruses sätestatud nõue keelab väetiste (nii orgaaniliste- kui mineraalväetiste) ja taimekaitsevahendite kasutamise veekaitsevööndi ulatuses. Selle määruse nõudena loetakse vooluveekogudeks jõed,

ojad, peakraavid, kanalid ja maaparandussüsteemide avatud eesvoolud. Kõik nimetatud vooluveekogud on Eestis kaardistatud ja toetuste taotlejatele kättesaadavad Maa-ameti kaardirakendusest.

Lõikes 2 sätestatakse, et lõikes 1 sätestatud nõuet kohaldatakse sellise kraavi, peakraavi, jõe, oja ja kanali puhul, mille veekogutüüp on Eesti looduse infosüsteemi andmete kohaselt peakraav, kraav, jõgi, oja või kanal, ja sellise kraavi puhul, mida kasutatakse maaparandussüsteemi avatud eesvooluna.

Lõikes 3 sätestatakse, et maapinna kalde määramisel ei võeta lõike 1 punkti 2 puhul arvesse valgalaga peakraavi või maaparandussüsteemi avatud eesvooluna kasutatava kraavi nõlva kallet.

Kehtestatud nõue vastab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 lisa III GAEC 4 standardile.

Eelnõu §-s 5 sätestatakse maa ja elementide tootmisest kõrvale jätmise nõuded, et suurendada elurikkust

Tootmisest kõrvale jäetud maa-ala ja elementide eesmärgiks on eelkõige kaitsta ja parandada põllumajanduslike majapidamiste elurikkust. Tootmisest kõrvale jäetud maa-alad ja elemendid peaksid seetõttu hõlmama alasid, mis bioloogilist mitmekesisust otseselt mõjutavad, nagu kesa või maastikuelemendid, aga ka alasid, mis elurikkust kaudselt mõjutavad, näiteks lämmastikku siduvate põllumajanduskultuuride kasvualad.

Lõikes 1 sätestatakse, et taotleja võib jätta lõigetes 2, 3 või 4 sätestatud ulatuses tootmisest kõrvale järgmised maa-alad ja elemendid, mis asuvad tema põllumajandusliku majapidamise põllumaal või külgnevad sellega:

- 1) mustkesa, sööti jäetud maa ja haljaskesa haljasväetise sissekänniks;
- 2) 6–12 meetri laiune rohumaariba ja §-s 4 nimetatud puhverriba (lähevad arvesse ka need puhverribad, mis juba on muutunud maakasutuse tüübilt püsirohumaaks);
- 3) paragrahvi 6 lõigetes 1–4 ja 6–8 nimetatud maastikuelement

Lõikes 2 sätestatakse, et põllumajandustootja jätab tootmisest kõrvale lõike 1 punktides 1 või 2 nimetatud maa-ala ning punktis 3 nimetatud maastikuelemente kokku sellise pindala ulatuses, mis moodustab vähemalt neli protsenti tema põllumajandusliku majapidamise põllumaa ja maastikuelementide pindalast. Tootmisest kõrvale jäetud maa-alana sobivad seega mustkesa, sööti jäetud maa, haljaskesa haljasväetise sissekänniks, 6-12 meetri laiune rohumaariba ning §-s 4 nimetatud puhverriba. Elementideks sobivad aga paragrahvis 6 lõigetes 1-4 ja 6-8 nimetatud maastikuelemendid. Tootjal peab olema nii maa-alasid, kui ka elemente.

Lõikes 3 sätestatakse, et põllumajandustootja võib jätta tootmisest kõrvale lõike 1 punktides 1 või 2 nimetatud maa-ala või punktis 3 nimetatud maastikuelemente kokku sellise pindala ulatuses, mis moodustab vähemalt kolm protsenti tema põllumajandusliku majapidamise põllumaa ja maastikuelementide pindalast, kui ta võtab strateegiakava ökoalade sekkumise kohustuse. Juhul, kui põllumajandustootja ei soovi taotleda ökoalade sekkumist, ei ole võimalik antud varianti kasutada. Mittetootlike alade ja elementide tingimuse täimiseks on võimalik kasutada madalamat lävendit eelkõige nendel tootjatel, kes soovivad läbi ökokavade toetada ning aidata kaasa elurikkuse ja bioloogilise mitmekesisuse, sealhulgas elupaikade ja maastike säilimisele, soodustades seda läbi keskkonnasäästlike majandamispraktikate kasutuselevõttu. Antud baasnõude lävendi täitmiseks sobivad tootmisest kõrvale jäetud maa-alana seega mustkesa, sööti jäetud maa, haljaskesa haljasväetise sissekänniks, 6-12 meetri laiused rohumaaribad ning §-s 4 nimetatud puhverriba. Elementideks sobivad aga paragrahvis 6 lõigetes 1-4 ja 6-8 nimetatud maastikuelemendid..

Lõikes 4 sätestatakse, et põllumajandustootja võib jätta tootmisest kõrvale lõike 1 punktides 1 nimetatud maa-ala või punktis 3 nimetatud maastikuelemente kokku sellise pindala ulatuses, mis moodustab vähemalt kolm protsenti tema põllumajandusliku majapidamise põllumaa ja maastikuelementide pindalast, kui ta kasvatab vähemalt neljal protsendil oma põllumajandusliku majapidamise põllumaast lämmastikku siduvaid põllumajanduskultuure. Tootmisest kõrvale jäetud maa-ala sobivad seega mustkesa, sööti jäetud maa, haljaskesa haljasväetise sissekänniks. Elementideks sobivad paragrahvis 6 lõigetes 1-4 ja 6-8 nimetatud maastikuelemendid.

Lõigetes 2-4 nimetatud tootmisest kõrvale jätmise kolmest erinevast nõudest peab taotleja täitma ühte. Selle põhjal teeb taotleja ka vastava märke toetuse taotlusel.

Lõikes 5 sätestatakse, et tootmisest kõrvale jäetud maa-alal ja elemendil ei ole lubatud põllumajanduslik tegevus (niitmine, karjatamine, hekseldamine) ning taimekaitsevahendite kasutamine kuni taotluse esitamise aasta 25. juulini. Kui haljasväetise sissekänni aastal külvatakse haljaskesale talivili, võib haljaskesa niita ja hekseldada enne 26. juulit. Haljasväetise sissekänd kesal on lubatud tegevus ainult juhul, kui peale haljasväetise sissekänni rajatakse sellele maale talivili. Sellisel juhul ei loeta seda tootmisega seotud tegevuseks, kuna sellise tegevusega rikastatakse mullastikku, et valmistada ette pinda põllumajanduskultuuride talikülviks, lisaks aitab see vältida umbrohu levikut.

Lõikes 6 sätestatakse, et sööti jäetud maa ja 6–12 meetri laiune rohumaariba loetakse põllumaaks seni kuni põllumajandustootja määratleb seda lõike 1 kohaselt tootmisest kõrvale jäetud maana.

Lõikes 7 sätestatakse, et rohumaariba on olemasolev või rajatav 6–12 meetri laiune rohumaariba, millel kasvavad looduslikud rohttaimed või erinevad rohumaakultuurid. Rohumaariba ei tohi külgneda lühiajalise rohumaa ega sööti jäetud maaga ega moodustada põllu pindalast üle kümne protsendi. Rohumaariba ei tohi rajada lühiajalisele rohumaa ega sööti jäetud maale.

Lõikes 8 sätestatakse, et lämmastikku siduvate põllumajanduskultuuride kasvuala on põllumaa, mis vastab kõikidele järgmistele tingimustele:

- 1) põllumaal kasvab kas esparsett (*Onobrychis* Mill.), ristik (*Trifolium* spp.), lutsern (*Medicago sativa*, *Medicago* L.), mesikas (*Melilotus* Mill.), nõiahammas (*Lotus corniculatus*), vikk (*Vicia* spp.), hernes (*Pisum* spp.), aeduba (*Phaseolus* spp., *vigna* spp.), põlduba (*Vicia faba*) või sojauba (*Glycine max* L.) (edaspidi *lämmastikku siduv põllumajanduskultuur*);
- 2) lämmastikku siduv põllumajanduskultuur kasvab põllumaal puhaskultuurina või segus teiste põllumajanduskultuuridega tingimusel, et lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri osakaal taimikus on üle 50 protsendi, mida on kohapealses kontrollis võimalik visuaalselt tuvastada;
- 3) põllumaa ei asu veeseaduse §-s 118 sätestatud veekaitsevööndis;
- 4) põllumaal ei kasutata taimekaitsevahendeid;
- 5) põllumaad ei hekseldata kuni 25. juulini;
- 6) talivilja kasvatamise korral on see külvatud hiljemalt 15. oktoobril;
- 7) põllumaad, millel ei kasvatata talivilja, ei künta sisse enne 15. oktoobrit ega kasutata seal muid taimikut kahjustavaid mullaharimisviise.

Eesti Taimekasvatuse Instituudi ekspertide hinnangul jäävad üheaastased liblikõielised põllumajanduskultuurid (hernes, uba, soja, vikk) külvides valdavateks isegi juhul, kui nende osakaal külvisegus on 50%. Mitmeaastased põllumajanduskultuurid (ristikud, lutsernid, esparsett, nõiahammas) on külviaastal valdav, järgmisel aastal domineerivad, kolmandal kasutusaastal võivad jääda vähemusse ja veel kaugemas tulevikus jäävad alles vaid üksikud taimed kõrreliste hulgas. Mesikas on valdav kultuur kõigil kasutusaastatel, isegi kui seda kasvatatakse kauem kui kolm aastat. Kohapeal kontrollib PRIA nõude täitmist üldjuhul visuaalselt taimiku väljanägemise järgi, kuid kahtluse korral ei hinnata lehepinna osatähtsust, vaid taimede/võrsete osatähtsust, kuna lehepind on muutuv ning sõltub otseselt kasvuperioodist. Taimede/võrsete arv püsib üldjuhul vegetatsiooniperioodi jooksul muutumatuna. Vajadusel kasutatakse ka teisi kontrollimeetodeid. Lämmastikku siduvate põllumajanduskultuuride

kasvualadel ei ole lubatud kasutada taimekaitsevahendeid põllumajanduskultuuri külvist kuni koristuseni. Taimekaitsevahendi kasutamise piirang algab hetkest, millal tootja on konkreetsel põllul, mille ta on märkinud HPK 8.1 nõude raames lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri kasvualaks, seemne mulda viinud ehk külvanud ja piirang lõpeb pärast kultuuri koristamist. Seejuures tuleb arvestada asjaoluga, et kui lämmastikku siduvate põllumajanduskultuuride kasvualana soovitakse märkida põld, kus see kultuur kasvas juba eelmisel aastal, siis kehtib taimekaitsevahendite kasutamise keeld juba alates taotlusaasta 1. jaanuarist kuni kultuuri koristamiseni.

Lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri kasvualal on lubatud saagikoristus, sealhulgas niitmine ja karjatamine. Hekseldamine on keelatud kuni taotluse esitamise aasta 25. juulini. Lämmastikku siduvate põllumajanduskultuuride kasvualal on lubatud talivilja kasvatamine, mis peab olema rajatud hiljemalt taotluse esitamise aasta 15. oktoobriks. Põllumaad, kus ei kasvatata pärast lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri kasvatamist talivilja, ei tohi enne nimetatud tähtaega sisse künda ega kasutada muid taimikut kahjustavaid mullaharimisviise.

Lõikes 9 sätestatakse, et lõikes 1 toodud nõude täitmisest on vabastatud põllumajanduslikud majapidamised:

- 1) kus üle 75 protsendil põllumaast kasutatakse rohu või muude rohttaimede kasvatamiseks, kesana, liblikõieliste kultuuride kasvatamiseks või kõnealuste kasutusviiside kombinatsioonina;
- 2) kus üle 75 protsendil põllumajandusmaast on püsirohumaad;
- 3) mille põllumaa suurus ei ületa 10 hektarit;
- 4) põllumajandusliku majapidamise põllumajandusmaa asub vähemalt 50 protsendi ulatuses lisas 2 nimetatud kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil.

Eesti rakendab määruse (EL) nr 2021/2115 III lisa joonealuse märkuse 1 kohaselt erisust, mille kohaselt on antud nõude täitmisest vabastatud põllumajanduslikud majapidamised, mille põllumajandusmaa asub vähemalt 50 protsendi ulatuses lisas 2 nimetatud kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil. Tegemist on eelmise EL eelarveperioodi, täpsemalt nn *metsasuse erisuse* rakendamise jätkamisega, mida võimaldati juba rohestamise toetuse raames vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) 1307/2013 artiklis 46 lõikes 7 ning komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 639/2014 artiklis 48 sätestatud tingimustel. Olulisem muudatus võrreldes eelarveperioodiga 2014-2020 on seotud asjaoluga, et Eesti on otsustanud rakendada erandit vaid eraldiseisvatele kohalikele omavalitsusüksustele, mitte ühtse geograafilise piirkonna tasandil. Uue määratluse kohaselt, selleks, et kohalik omavalitsuse üksus saaks vabastuse lõike 9 punkt 4 kohaselt, peavad olema üheaegselt täidetud järgmised tingimused:

- 1) üle 50% kogu maismaa pindalast peab olema kaetud metsaga;
- 2) metsa ja põllumajandusmaa vaheline suhtarv peab olema suurem kui 3:1;
- 3) majapidamised peavad asuma piirkondades, mis on määratletud looduslikust eripärast tingitud piirangutega aladena.

Võrreldes aastani 2022 kehtiva metsasuse erisusega on aastast 2023 kehtima hakkavas erisuses vähenenud vabastuse ulatus, kellele antud erisus kohaldub. Kui aastal 2022 rakendub metsasuse erisus 52-le vallale, mille põllumajandusmaa pindala on kokku 667 627 ha, siis aastast 2023 21-le vallale, mille põllumajandusmaa pindala kokku on 230 000 ha.

Metsasuse erisusega hõlmatud territooriumi analüüsimiseks ja määratlemiseks võeti aluseks järgmised andmed 2021. ja 2022. aasta seisuga:

- 1) maismaa kogupindala 4 355 2560 ha;
- 2) metsamaa kogupindala 2 473 551 ha;
- 3) kasutuses oleva põllumajandusmaa kogupindala 983 747 ha.

Analüüs põhineb Keskkonnaagentuurilt (metsa andmed), Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametilt (edaspidi PRIA), Statistikaametilt (kasutatava põllumajandusmaa andmed) ja Maa-ametilt (KOV pindala andmed) kogutud andmetel.

Praktikas võivad põllumajandustootjate majapidamise põllumajandusmaad asuda mitme valla piires. Sellisel juhul loetakse põllumajandustootja tootmisest kõrvale jäetud maa-alade ja elementide nõude täitmisest vabastatuks, kui tema põllumajandusliku majapidamise põllumajandusmaa asub vähemalt 50% ulatuses lisas 2 nimetatud kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil.

Lõikes 10 täpsustatakse, mis tingimustel loetakse põld metsasuse erisusega vallas asuvaks. Seda ainult juhul kui põld asub täies ulatuses lisas 2 nimetatud kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil.

Lõikes 11 sätestatakse, et lõiget 9 ei kohaldata põllumajandustootja suhtes kes on võtnud strateegiakava ökoalade sekkumise kohustuse.

Eelnõu §-s 5 kehtestatud nõuded vastavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 lisa III GAEC 8 standardile.

Eelnõu §-s 6 sätestatakse maastikuelementide säilitamise nõuded.

Põllumajandusmaastikuga ümbritsevate maastikuelementide määratlemise ja kaitsmise eesmärk on säilitada maastiku ja looduskeskkonna mitmekesisust ja elurikkust. Paragrahvis 6 sätestatud maastikuelemendid arvatakse toetusõigusliku põllumajandusmaa hulka ja toetuste taotlejatel on kohustus neid elemente säilitada. Toetusõigusliku põllumajandusmaa hulka saab arvata ka mitu vahetult üksteise kõrval asetsevat maastikuelementi nt kiviaed ja puude rida või hekk ja kraav. Kõrvuti asetsevad maastikuelemendid peavad olema üksteisest selgesti eristatavad. Põllumajandusmaaga külgnemise puhul peetakse silmas juhtumeid, kus maastikuelement on põlluga kokkupuutes. Maastikuelementide haldamise ja järelevalve üle peab arvestust PRIA. Lõigetes 1-4 ja 6-8 nimetatud taotleja valduses asuvad maastikuelemendid, milleks on põllusaar, metsasiil, puude rida, hekk, eesvoolud ja kraavid ning kiviaiad kaardistatakse koostöös taotleja ja PRIA-ga. Settebasseinide ja puhastuslodude kohta saab PRIA andmed PTA-st. Kui taotlejast sõltumatutel asjaoludel on toimunud maastikuelemendi rikkumine või eemaldamine, siis taotleja peab teavitama sellest koheselt PRIA-t.

Lõikes 1 sätestatakse, et säilitada tuleb 0,01 kuni 0,50 hektari suurune põllumaaga ümbritsetud loodusliku taimkattega põllusaar, kus võivad esineda põõsad, puud, kivid, karstiaugud, väikesed märgalad ja tiigid ning see maa-ala peab olema selgesti eristatav põllumaast. Põllusaar võib olla igasuguse kujuga kuni 0,50 hektari suurune loodusliku taimestiku ja päritoluga maastikuelement. Nõude täitmise kontrollimisel lähtutakse sellest, et säilitatud oleks tervik. Säilitada ei ole vaja iga puud ja põõsast eraldi ja lubatud on teha vajalikke hooldustöid ilma üldilmet oluliselt kahjustamata.

Lõikes 2 sätestatakse, et säilitada tuleb minimaalselt 20 meetri pikkune ja maksimaalselt 30 meetri laiune metsasiil, mis vastab vähemalt ühele järgmisele tingimusele:

- 1) metsasiil on põllumaaga ümbritsetud ja sellest selgesti eristatav;
- 2) metsasiil puutub põllumassiivi piiriga kokku maksimaalselt 30 meetri ulatuses. Metsasiilu all mõeldakse eelkõige puudest koosnevaid kitsaid kuni 30 m laiuseid põllumaaga ümbritsetud metsaribasid, mis ei sobi põllusaare kriteeriumite alla. Metsasiil võib olla ümbritsetud põllumaaga aniii, , et ei puutu ühestki servast põllumassiiviga kokku või puutub põllumassiivi piiriga kokku oma kitsamast servast mitte rohkem kui 30 m ulatuses. Nõue täitmise kontrollimisel lähtutakse sellest, et säilitatud oleks tervik. Säilitada ei ole vaja iga puud ja põõsast eraldi ja lubatud on teha vajalikke hooldustöid ilma üldilmet oluliselt kahjustamata. Üksikuid hukkunud puid asendada ei ole vaja.

Lõikes 3 sätestatakse, et säilitada tuleb selgesti eristatav põllumaaga ümbritsetud ja põllumajandusmaaga külgnev ning selgesti eristatav puude rida, mis on minimaalselt 0,01 hektari suurune ja 20 meetri pikkune ning kus iga 20 meetri peal kasvab vähemalt kolm puud.. Puude rea

minimaalne suurus on 0,01 hektarit, mis arvestatakse võrade ulatuse põhjal. Puude reaks ei arvata põllumassiivi ja metsa vahel asuvat puude rida. Puude reaks ei loeta puid, mis asuvad eesvoolu või kuivenduskraavi pervel või nõlval. Puude reas tuleb hukkunud puud asendada nii, et säiliks tervik vastavalt kehtestatud minimaalsetele nõuetele. Säilitada tuleb põllumajandusmaaga külgnev puude rida.

Lõikes 4 sätestatakse, et säilitada tuleb põllumaaga ümbritsetud ja põllumajandusmaaga külgnev ning selgesti eristatav selgesti eristatav puude või põõsastega hekk, mis on minimaalselt 0,01 hektari suurune ja 20 meetri pikkune ning maksimaalselt kümne meetri laiune. Heki pikkuse hulka arvestatakse kuni nelja meetri pikkused heki katkestused.. Hekiks ei arvata põllumassiivi ja metsa vahel asuvat hekki. Hekiks ei loeta puid ja põõsaid, mis asuvad eesvoolu või kuivenduskraavi pervel või nõlval. Hekis tuleb hukkunud puud või põõsad asendada nii, et säiliks tervik vastavalt kehtestatud minimaalsetele nõuetele. Hekiks loetakse ka esimesel aastal rajatud hekk. Säilitada tuleb põllumajandusmaaga külgnev hekk.

Lõikes 5 sätestatakse, et kui lõigetes 1–4 nimetatud maastikuelement rajatakse drenaaži maa-alale, tuleb selle rajamine kooskõlastada Põllumajandus- ja Toiduametiga. Rajatavad maastikuelemendid ei tohi kahjustada drenaaži maa-ala.

Lõikes 6 sätestatakse, et säilitada tuleb:

1) kuni 12 meetri laiune eesvool ja kraav, mille mõlemad kaldad külgnevad põllumajandusmaaga;
2) eesvool ja kraav, mis koos selle serva ja põllu vahel oleva puittaimestikuga kaetud maaga kokku moodustab kuni 12 meetri laiuse maa-ala, mis külgneb mõlemalt poolt põllumajandusmaaga. Maastikuelemendi säilitamise nõude täitmise kontrollimisel loetakse säilitatuks eesvool ja kraav, kui need on kuni 12 meetri laiused. Kraavi säilitatuks lugemisel ei kontrollita nõuetekohaste maaparanduslike hoiutööde tegemist ja taimestiku esinemist kraavi pervel või nõlval. Puittaimestik kraavi kaldal täidab ka vee- ja mullakaitse eesmärgi ning sellise nii öelda puhverriba jätmine on soovitatav tegevus, et vähendada toitainete ärakannet ja kaitsta kraavi nõlva mullaerosiooni eest. Võrreldes eelmise EL eelarveperioodiga, ei lähe maastikuelemendina arvesse enam metsaäärsed eesvoolud ja kuivenduskraavid.

Lõikes 7 sätestatakse, et säilitada tuleb põllumajandusmaaga ümbritsetud ja põllumajandusmaaga külgnev „Eesti maaelu arengukava 2007–2013“, „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ või strateegiakava maaparanduse investeeringutoetuse abil rajatud puhastuslodu ja settebassein. Põllumajandus- ja Toiduamet esitab PRIA-le iga-aastaselt uuendatud kaardikihi settebasseini ja puhastuslodude kohta. Settebassini või puhastuslodu mõõtmed on olemas ehitusprojekti.

Lõikes 8 sätestatakse, et säilitada tuleb põllumajandusmaaga ümbritsetud ja põllumajandusmaaga külgnev kiviaed, mille laius on vähemalt 0,30 meetrit ja kõrgus vähemalt 0,50 meetrit.

Endiselt tuleb säilitada ka pärandkultuuriobjektina kaardistatud kiviaed ning „Eesti maaelu arengukava 2007–2013“ või „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ kiviaia taastamise toetuse abil taastatud kiviaed.

Uuel perioodil lähevad maastikuelemendina arvesse ka ilma toetusteta rajatud kiviaiad.

Kiviaed võiks olla piirkonna traditsioone arvestav, Eestis leiduvate ajalooliste kiviaedade laius jääb vahemikku 30–280 cm, aedade kõrgus vahemikku 50–210 cm. soovituslik info kiviaedade kohta on leitav <https://www.muinsuskaitseamet.ee/et/kiviaiad-0>.

Pärandkultuuriobjektina määratletud kiviaiad on üle Eesti kaardistatud ning vastav kaardikiht on kõigile avalikult kasutatav ning kättesaadav Maa-ameti kaardirakenduses. Toetusega rajatud või taastatud kiviaedade säilimisekontrollimisel lähtutakse samadest kontrollikriteeriumitest, mis on sätestatud toetusega rajatud või taastatud kiviaia säilitamisele. Pärandkultuuriobjektina määratletud kiviaedade puhul on oluline, et objekt oma ajaloolises väärtuses samal kohal säilitataks. Pärandkultuuriobjektina määratletud kiviaiale võib taotleja kiviaia taastamise toetust ja taastada kiviaed samale kohale. Sel juhul ei pea seda kiviaeda säilitama algses olekus ning nõue loetakse täidetuks kui säilitatakse taastatud kiviaed.

Lõikes 9 sätestatakse, et säilitada tuleb põllumajandusmaaga ümbritsetud ja põllumajandusmaaga külgnev üksik puu, kivi, sealhulgas rahn või kivikülv, ja allikas, mis on kaitstav looduse üksikobjekt looduskaitseaduse § 4 tähenduses. Analoogne nõue on maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõudena kehtinud alates 1. jaanuarist 2010. a. Nüüdsest tuakse nõude sõnastuses välja konkreetsed looduse üksikobjektid, mis põllumajandusmaal esineda võivad ja nendeks on üksik puu, kivi, rahn või kivikülv ja allikas. Jätakuvalt tuleb säilitada ka kõik ülejäänud looduskaitseaduse § 4 lõike 6 alusel kaitse all olevad looduse üksikobjektid, kuid need ei ole otseselt seotud põllumajandustoetuste saamisega ja määratletud maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuena. Nimetatud looduse üksikobjektid on kaardistatud ja taotlejale kättesaadavad nii Maa-ameti kaardirakendusest, Eesti Looduse Infosüsteemi (EELIS) andmebaasist kui ka PRIA põllumassiivide veebikaardil. PRIA e-keskkonna kaudu taotlejatele on looduse üksikobjektid nähtavad ka oma põllumassiivide kaardil.

Lõikes 10 sätestatakse, et säilitada tuleb põllumajandusmaaga ümbritsetud ja põllumajandusmaaga külgnev matusepaik, muistne põld, lohukivi, kultusekoht, tee ja sild, mis on kinnismälestis muinsuskaitseaduse § 11 tähenduses. Analoogne nõue on maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõudena kehtinud alates 1. jaanuarist 2010. a. Nimetatud kinnismälestised on kaardistatud ja leitavad nii Maa-ameti kaardirakendusest kui ka PRIA põllumassiivide veebikaardi kinnismälestiste kaardikihilt. PRIA e-keskkonna kaudu taotlejatele on looduse üksikobjektid nähtavad ka oma põllumassiivide kaardil.

Lõikes 11 sätestatakse, et säilitada tuleb põllumajandusmaaga ümbritsetud ja põllumajandusmaaga külgnev p pärandkultuuriobjektina kaardistatud mälestuskivi, pärimustega allikas, puu, kivisild, kivitruup, munakivitee ja karjatanum. Aastatel 2006–2011 toimus üle Eesti pärandkultuuriobjektide kaardistamine ning loodi andmebaas Maa-ameti kaardirakenduse juurde. Selleks, et pärandkultuuri objektid teadmatusel või niisama hooletusest ei hävineks, on oluline maaomanike ja maastikul tegutsejate teadlikkus nende väärtuslike objektide olemasolust. Oma valduses olevad pärandkultuuriobjektid leiab Maa-ameti kaardirakendusest ja ka PRIA põllumassiivide veebikaardilt ning need elemendid saab arvata oma toetusõigusliku põllumajandusmaa hulka.

Eelnõu §-s 6 kehtestatud nõuded vastavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 lisa III GAEC 8 standardile.

Eelnõu §-s 7 sätestatakse hekkide ja puude lõikamise keeld lindude pesitsemise ja poegade üleskasvatamise ajal ning meetmed invasiivsete taimeliikide vältimiseks

Lõikes 1 sätestatakse, et lõigetes 3, 4, 9 ja 11 nimetatud puude rea, heki või üksiku puu hoolduslõikus või pügamine on keelatud lindude pesitsemise ja poegade üleskasvatamise ajal ning on lubatud alates 15. juulist. Sisuliselt on tegemist loodusliku linnustiku kaitse direktiivist 2009/147/EÜ tuleneva kohustusega ja Eestis looduskaitseaduse § 55 lõikes 6¹ kehtestatud nõudega, mis on sätestavad lindude pesitsemise ja poegade üleskasvatamise kaitse nõuded. Käesolevas määruses kehtestatud nõudega sätestatakse konkreetne kuupäev, millest varem ei tohi maastikuelementidena määratletud puid ja hekke pügada, et kaitsta lindude pesitsemist ja poegade üleskasvatamist.

Lõikes 2 sätestatakse, et põllumajandusmaal või põllumajandusmaaga külgneval alal esinevast karuputke võõrliigist, mille kohta ei ole Maa-ametil andmeid, tuleb hiljemalt 31. maiks esitada lisa 2 toodud vormi kohane teatis Keskkonnaametile. Suures enamuses on Keskkonnaametil karuputke võõrliigi esinemise kohad juba kaardistatud ja edastatud Maa-ameti geoportaali karuputke rakendusse ning üldjuhul on nendel maadel karuputke tõrje maaomanikuga ka erinevate infokanalite kaudu kooskõlastatud. Nõude kehtestamise eesmärk on toetuste taotlejate tähelepanu juhtimine karuputke võõrliikide esinemise probleemile ning vajadusele tegeleda tõrjega. Toetuste taotleja peab kontrollima oma valduses olevaid põllumajandusmaid ja põllumajandusmaaga külgnevaid alasid ning karuputke esinemise korral omakorda kontrollima,

kas koloonia on geoportaali karuputke rakendusse märgitud. Kui ei ole, siis tuleb täita käesoleva määruse lisas olev teatis ning esitada see Keskkonnaametile. Põllumajandusmaaga külgneva ala all mõeldakse vahetult põllumajandusmaaga kokkupuutes olevaid karuputke esinemiskohti, kuid soovitatav on Keskkonnaametile teada anda ka põllumajandusmaast kaugemal olevatest karuputke esinemise kohtadest. Eestis esinevad peamised karuputke võõrliigid on Sosnovski karuputk, hiid-karuputk ja pärsia karuputk. Eestis esineb ka nt siberi karuputk, mis ei ole võõrliik, mille levik ei ole inimesele ega loodusele kahjulik ja mida ei ole vaja tõrjuda. Kui on raskusi karuputke liigi määramisel, on kindlam esitada teatis või konsulteerida Keskkonnaametiga. Teatises teeb taotleja ise valiku või vajadusel konsulteerib Keskkonnaametiga, kas ta tegeleb karuputke tõrjega ise või laseb Keskkonnaametil tõrje tellida. Kui toetuse saaja tegeleb karuputke tõrjega ise, siis tuleks tal tutvuda Keskkonnaameti kodulehel avaldatud juhendiga. Kui tegemist on mahepõllumajanduslikult tunnustatud ettevõtte põllumajandusmaaga, siis tuleb kasutada mahetootmises aktsepteeritavat tõrjemeetodit, milleks on nt käsitsi kaevamine või õisikute lõikamine.

Eelnõu §-s 7 kehtestatud nõuded vastavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 lisa III GAEC 8 standardile.

Eelnõu §-s 8 sätestatakse elupaikade ja liikide kaitse nõue

Lõikes 1 sätestatakse, maaeluministri 20. detsembri 2022. a määruse nr 67 „Põllumassiivi kaardi koostamise, põllumassiivi toetusõigusliku pindala määramise ja põllumassiivi kasutamise kohta andmete esitamise tingimused ja kord“ § 4 lõikes 5 nimetatud keskkonnatundliku püsirohumaa kasutusotstarvet ei ole lubatud muuta, ega seda ka üles künda.

Keskkonnatundlik püsirohumaa on Natura 2000 võrgustiku alal asuv:

- 1) püsirohumaa, mille põllu muld on 100 protsendi ulatuses turvasmuld;
- 2) pärandniit või
- 3) inventeeritud väärtuslik püsirohumaa.

Keskkonnatundliku püsirohumaa, sealhulgas säilitamine, on oluline eelkõige süsihappegaasi sidumise ja keskkonnakaitse, aga ka elurikkuse ja loodusliku mitmekesisuse säilimise, veemajanduse, süsinikurikaste mullastike ja märgalade säilitamise seisukohast. Kõige keskkonnatundlikemates piirkondades NATURA 2000 aladel, mis on hõlmatud direktiividega 92/43/EMÜ ja 2009/147/EÜ, on lisaks üldisele kaitsemeetmele, mis seisneb püsirohumaa suhtarvu säilitamisel muu kasutusotstarbega põllumajandusmaast, vajalik sätestada lisakaitsemeetmeid. Kuna tegemist on ranget kaitset vajavate keskkonnatundliku püsirohumaaga, ei ole lubatud selle kasutusotstarvet muuta ega üles künda. Ülesharimisena käsitatakse ka kraavide rajamist ja randaalimist.

Lõikes 2 sätestatakse, et Maaeluministri 20. detsembri 2022. a määruse nr 67 „Põllumassiivi kaardi koostamise, põllumassiivi toetusõigusliku pindala määramise ja põllumassiivi kasutamise kohta andmete esitamise tingimused ja kord“ § 4 lõike 5 punktides 2 ja 3 nimetatud keskkonnatundliku püsirohumaa uuendamine ei ole lubatud, ehk et pärandniitu või inventeeritud väärtuslikku püsirohumaad pole lubatud uuendada.

Lõikes 3 sätestatakse erand keskkonnatundliku püsirohumaade uuendamise kohta. Selliste püsirohumaa rohukamara uuendamine on lubatud üksnes pealtkülvi ehk pealtparandamise teel ning tingimusel, et taotleja on sellest PRIA-t eelnevalt teavitanud. Pealtparandamise all peetakse silmas sellist uuendamise meetodit, mis ei kahjusta rohukamarat, st mullapinda ei kultiveerita, randaalita, künta ega liigutata muul viisil. Kündmine ei ole mitte mingis ulatuses lubatud isegi siis, kui soovitakse püsirohumaad uuendada üles harimise teel, et peale külvata rohumaakultuuride segu. Rohukamara uuendamine pealtkülvi teel, millega ei pöörata rohukamarat ümber on lubatud ainult püsirohumaa puhul, mille muld on 100 protsendi ulatuses turvasmuld. Pärandniitu ega inventeeritud väärtuslikku püsirohumaad ei ole lubatud uuendada ka pealtkülvi teel.

Lõikes 4 sätestatakse keskkonnatundliku püsirohuma tagasirajamise tähtaeg põllumajandustootjatele, kellel on samuti kohustus selliseid püsirohumaid säilitada. Kui nimetatud püsirohumaade kasutusotstarvet on muudetud või need on täielikult või osaliselt üles küntud, teavitab PRIA taotlejat viivitamata tagasirajamise kohustusest, annab põllumajandustootjale üksikjuhtumi asjaoludest sõltuvad tagasirajamise juhised ja määrab püsirohuma tagasirajamise tähtpäeva.

Eelnõu §-s 8 kehtestatud nõue vastab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 lisa III GAEC 9 standardile.

Eelnõu §-s 9 sätestatakse viide kohustuslikele majandamisnõuetele

Eelnõu §-s 9 on välja toodud viide lisa 1 esitatud kohustuslikele majandamisnõuetele. Kohustuslikud majandamisnõuded tulenevad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 III lisast, nende puhul on tegemist kolme peamisesse valdkonda rühmitatud 11 EL-i õigusaktis toodud nõudega. Nendeks valdkondadeks on: keskkond, kliimamuutused, maa hea põllumajanduseseisund; rahva-, looma- ja taimetervis; loomade heaolu. Kohustuslike majandamisnõuete loetelu hõlmab nii otsekohalduvate EL-i määruste kui ka direktiivide sätteid. Võrreldes eelmise EL eelarveperioodiga on kohustuslikest majandamisnõuetest välja jäetud loomade identifitseerimise- ja registreerimisega seotud nõuded (senine KM 6–8) ning transmissiivsest spongiformsest entsefalopaatias (TSE) diagnoosimisest teatamine (senine KM 9). Täiendavalt on lisandunud põhja- ja pinnavee kaitse nõue (KM 1) ning taimekaitse koolituse nõue (KM 8). Kohustuslike majandamisnõuete puhul ei ole tegemist uute või täiendavate nõuete kehtestamisega, vaid olemasolevate nõuete kontrollisüsteemi kohandamisega tingimuslikkuse süsteemist lähtuvalt ehk tegemist on oma olemuselt vaid põllumajandustoetuste sidumisega Eestis kehtivate õigusaktidega (näiteks veeseadus, looduskaitseadus jt). Kõiki nõudeid on kontrollitud tavapärase järelevalve käigus ka varem.

Eelnõu §-s 10 sätestatakse maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuete ning kohustuslike majandamisnõuete kontrollimine

Lõikes 1 sätestatakse, et selles määruses sätestatud nõuetele vastavust kontrollib PRIA ning selles paragrahvis sätestatud juhul muu asutus.

Lõikes 2 sätestatakse, et paragrahvis 4 sätestatud nõuetele, lisa 1 esitatud kohustuslikele majandamisnõuetele 1–4 ning lisa 1 esitatud kohustuslike majandamisnõuete 7 ja 8 nõudele 5 vastavust kontrollib Keskkonnaamet.

Lõikes 3 sätestatakse, et lisa 1 esitatud kohustuslikele majandamisnõuetele 5, 6 ja 9–11 ning lisa 1 esitatud kohustuslike majandamisnõuete 7 ja 8 nõuetele 1–4, 6 ja 7 vastavust kontrollib Põllumajandus- ja Toiduamet.

Eelnõu §-s 11 esitatakse rakendussätted

Lõikes 1 sätestatakse, et 2023. aastal säilitab põllumajandustootja püsirohuma pindala vähemalt ulatuses, mis on võrdne 2022. aastal esitatud kõikide pindalatoetuste ning „Eesti maaelu arengukava 2014–2020” alusel antavate loomade pidamisega ja loomade heaolu soodustamisega seotud toetuste ühise taotluse alusel kindlaks määratud püsirohuma pindalaga.

Lõikes 2 sätestatakse, et seda püsirohumaad, mille osas puudus 2022. aastal säilitamise kohustus, säilitab põllumajandustootja 2023. aastal vähemalt pindala ulatuses, mis on võrdne 2023. aasta ühisele taotlusele märgitud pindalaga.

Lõigetega 1 ja 2 tagatakse kahe EL eelarveperioodi sujuv üleminek püsirohumaa säilitamise kohustuse rakendamisel.

Lõikes 3 sätestatakse, et 2023. aastal võib põllumajandustootja määratleda § 5 lõike 1 punktis 1 nimetatud maa-ala tootmisest kõrvale jäetud maa-alana ka siis, kui neil kasvatatakse või toodetakse põllumajandustooteid, välja arvatud sojauba, mais ja lühikese raieringiga madalmets, ning kasutatakse taimekaitsevahendeid. Selleks, et suurendada toidu ja sööda tootmiseks kasutatava põllumaa kogupinda ja tagada selle kaudu toiduga varustatus, on komisjoni rakendusotsuse kohaselt 2023. aastaks kehtestanud erandi HPK 8 standardi esimese nõude tootmisest kõrvale jäetud maa-ala (kesa) suhtes kehtivate nõuete kohta. Erandi kohaselt on 2023. aastal võimalik kesal tegeleda põllumajandusliku tegevusega ja kasutada taimekaitsevahendeid sellisel maal, mis tavaolukorras on tootmisest kõrvale jäetud ning mille eesmärk on kaitsta bioloogilist mitmekesisust ja elurikkust HPK 8 esimese punkti kohaselt pole erisuse raames lubatud kasvatada sojauba, maisi ja lühikese raieringiga madalmetsa, kuna tegemist peamiselt sööda mitte toiduga.

Eesti on otsustanud 2023. aastal rakendada komisjoni rakendusotsuses (EL) 2022/1317 nimetatud erandit HPK 8 standardi esimese nõude tava järgimise kohta. Tootmisest kõrvale jäetud maa-ala määratletud kesal on erandlikult lubatud põllumajanduskultuuride (nt tera- ja köögiviljade jne) kasvatamine. Samuti on lubatud kasutada taimekaitsevahendeid, kui seda ala kasutatakse eelnimetatud tegevuste elluviimiseks. Kui taotleja soovib sellise kesa tootmisest kõrvale jäetud maa-ala määratleda, peab ta toetuse taotlusel põldude loetelus lisama vastavale kesa põllule märke.

Juhul, kui taotleja soovib taotleda ökoalade toetust, peab taotleja täitma ka baasnõudeid ning sellisel juhul eelpool nimetatud erandit ei kohaldata.

Eelnõu §-s 12 sätestatakse määruse jõustumine

Lõikes 1 sätestatakse, et määrus jõustub 1. jaanuaril 2023. a.

Lõikes 2 sätestatakse, et määruse § 3 lõiked 1, 2 ja 6–8 jõustuvad 1. jaanuaril 2024. a. Seega rakendatakse märg- ja turvasalade kaitse ning külvikorra nõudeid alates 2024. aastast.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Eelnõu ettevalmistamisel on lähtutud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186);

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) nr 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 6.12.2021, lk 187–261);

Komisjoni delegeeritud määrusest (EL) nr 2022/126, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/2115 täiendavate nõuetega teatavatele sekkumisviisidele, mille liikmesriigid määravad kindlaks kõnealuse määruse kohastes ajavahemikuks 2023–2027 ette nähtud ÜPP strateegiakavades, ning eeskirjadega, milles käsitletakse maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise (HPK) 1. standardi kohast suhtarvu (ELT L 20, 31.1.2022, lk 52–94);

Komisjoni delegeeritud määrusest (EL) nr 2022/1172, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/2116 ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi osas ühises põllumajanduspoliitikas ning tingimuslikkusega seotud halduskaristuste kohaldamise ja arvutamise osas (ELT L 183, 8.7.2022, lk 12–22);

Komisjoni rakendusmäärusest (EL) nr 2022ja1173, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 kohaldamise eeskirjad ühise põllumajanduspoliitika ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi kohta (ELT L 183, 8.7.2022, lk 23—34).

4. Määruse mõjud

Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuete kehtestamisel on positiivne mõju põllumajandusmaade ja põllumajandustegevusega seotud loodus- ja elukeskkonna säilimisele. Määrusega kehtestatavad vee- ja mullakaitse nõuded, maastikuelementide säilitamise nõue on maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuetena kehtinud ka EL eelarveperioodil 2014-2020. Põllumajandusmaa kasutaja ja toetuste taotleja jaoks on uuteks nõueteks investeeringu toetuse raames rajatud puhastuslodude/settebasseinide säilitamise kohustus. Maastikuelementide säilitamise nõuded aitavad kaasa põllumajandusega seotud maastiku ja looduse mitmekesisuse säilimisele ja maade kasutajate jaoks ei too kaasa otseseid lisakohustusi ega piiranguid senisele tegevusele.

Uuendusena hakkab maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuete alla kuuluma perioodil 2015–2022 rakendatud kliima ja keskkonnatoetuse ehk rohestamise toetuse raames rakendatud püsirohumaa säilitamise kohustus, keskkonnatundliku püsirohumaa säilitamise kohustus, mittetootlike alade määratlemise kohustus. Püsirohumaa säilitamise kohustus puudutab kõiki põllumajandustootjaid, kelle kasutuses on püsirohumaid. Uue nõudena on lisandunud lihtsustatud külvikord ja märg- ja turvasalade kaitse nõue, mis rakenduvad alatest aastast 2024. Nende nõuete täitmine võib olenevalt tootmissuunast või maakasutusest toetuste taotlejatele kaasa tuua lisakulusid või saamata jäänud tulu. Perioodi 2023-2027 ühine põllumajanduspoliitika on aga kliima- ja keskkonnavaldkonnas oluliselt ambitsioonikam kui seni ja eeldatakse, et kõigis liikmesriikides toetuste taotlejad täidavad tingimuslikkuse nõudeid kui kohustuslikku baastaset.

Kohustuslikud majandamisnõuded põhinevad Euroopa Liidu direktiividel ja määrustel ning puudutavad valdkondi nagu veekaitse, elurikkus, toiduohutus, loomahaigused, taimekaitsevahendid ning loomade heaolu. Direktiivide nõuded rakendab iga liikmesriik oma õigusaktidega. Kohustuslike majandamisnõuete puhul on tegemist juba siseriiklikus seaduses kehtivate nõuetega, mis tulenevad määrustest ning seadustest. Antud nõuete täitmine on integreeritud tingimuslikkuse süsteemi, et tagada toetuste täies mahus saamine neile taotlejatele, kes järgivad nn elementaarseid nõudeid.

2022. aastal taotles pindala- ja loomatoetusi ning Natura metsatoetust kokku umbkaudu 17 000 isikut. Antud toetustaotlejate arvu võib pidada ka potentsiaalseteks nõude täitjate arvuks, kellele kohalduvad maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ja kohustuslikud majandamisnõuded.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Tingimuslikkuse süsteemi maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded on täiendavad ja ning toovad seeläbi kaasa ka kontrollikulude kasvu. Tingimuslikkuse süsteemi kohustuslike majandamisnõuete puhul on tegemist riigisiseste nõuete kontrolliga. Sellegipoolest võib kaasneda kontrolliasutustele täiendav kulu, sest nõuete kontroll toimub kindlatel alustel, konkreetsete kontrollivalimitega ning nõuete hindamisega. Kohustuslike majandamisnõuete puhul lisandub enim nõudeid võrreldes eelmise perioodiga Keskkonnaametile, sest tingimuslikkusesse lisatakse täiendavaid nõudeid eelkõige veekeskonna kaitse valdkonnas. Keskkonnaametil võivad seetõttu suurendada nõuete kontrollimise kulud. Keskkonnaameti hinnangul suurendavad lisanduvad kohustuslikud majandamisnõuded töökoormust kohe alates 2023. aastast. Vajalikule eeltööle tingimuslikkuse kontrollide läbiviimiseks kulub tavapärasest seaduste järelevalvest 5-10 korda rohkem aega, kuna riskide ja nõuete kohalduvusega

hindamisega hõlmatakse kõik taotleja põllud.PRIA vaates tuleb uue programmperioodi sekkumiste ettevalmistamiseks olemasolevad infosüsteemid kohandada vastavaks uue perioodi nõuetele. Määruse rakendamiseks on seotud eelkõige IT- arenduskulu ning perioodi alguses ka täiendav tööjõukulu kasv. Vajalikud kulutused sekkumiste väljatöötamiseks on kavandatud katta PRIA-le eraldatud eelarve, sh tehnilise abi eelarvevahenditest. Määruse rakendamiseks ei kaasne riigieelarvesse tulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. jaanuaril 2023. a.

Määruse § 3 lõiked 1, 2 ja 6–8 jõustuvad 1. jaanuaril 2024. a.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja Keskkonnaministeeriumile ning arvamuse saamiseks Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ametile, Keskkonnametile ning Põllumajandus- ja Toiduametile. Rahandusministeerium ega Keskkonnaministeerium ei ole ettenähtud tähtajaks eelnõude infosüsteemi EIS kandnud kirja eelnõu heakskiitmise või eelnõuga põhjendatult mittenõustumise kohta ning seetõttu loetakse eelnõu Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2011. a määruse nr 10 „Vabariigi Valitsuse reglement“ § 7 lõike 4 kohaselt nimetatud ministeeriumite poolt kooskõlastatuks. Keskkonnaministeeriumi saadetud mitteametlike kommentaaridega on valdavas osas arvestatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Marko Gorban

Kantsler